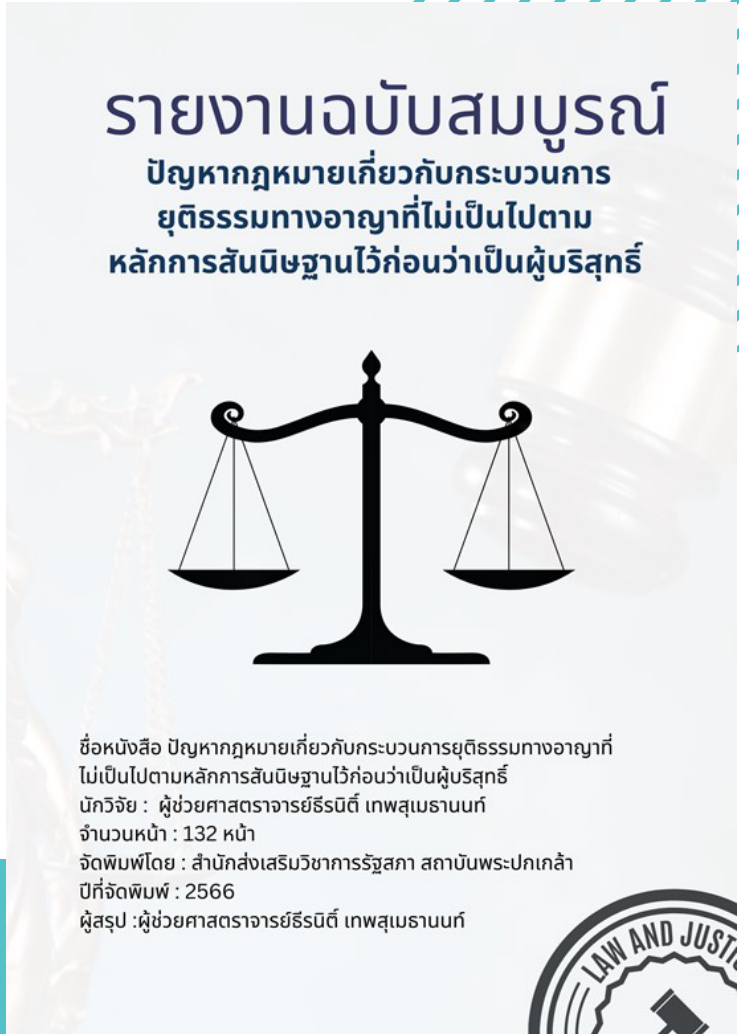

สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
สถาบันพระปกเกล้า

“ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักกฎหมายที่มีความสำคัญในระบบยุติธรรมและอาญา ระบุว่าทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา จะต้องถือว่า บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าผิด ”

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตาม
หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์
132 หน้า
สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบันพระปกเกล้า
2566
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์
อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
เกษณี ธนการศักดิ์

ชื่อเรื่อง
นักวิจัย
จำนวนหน้า
จัดพิมพ์โดย
ปีที่พิมพ์
ผู้สรุป
ผู้ออกแบบ

ที่มาและ ความสำคัญ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นระบบการจัดการด้านความยุติธรรมในคดีอาญาตามกฎหมาย โดยหลักการหนึ่งที่สำคัญและใช้ในกระบวนการยุติธรรมคือ “หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” อันเป็นหลักกฎหมายที่มีความสำคัญในระบบยุติธรรมและอาญา หลักนี้ระบุว่าทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาจะต้องถือว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าผิด โดยผู้กล่าวหาต้องรับภาระการพิสูจน์

ในปัจจุบันเมื่อพิจารณาตามคำพิพากษาของศาลได้มีประเด็นของหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้อย่างมากมาย ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายของแต่ละเรื่องนั้น

มีความไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนอีกด้วย เช่น บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) - (7) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 หรือแม้กระทั่งบทบัญญัติตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น จึงนำมาสู่การศึกษาวินิจฉัยเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่นำมาสู่การแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลการวิจัย

1. บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1.1 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับโดยความตายของผู้กระทำผิด

เนื้อหาของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (1) ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในบทบัญญัตินี้ซึ่งบัญญัติไว้ว่า โดยความตายของผู้กระทำผิด อาจทำให้เกิดความเข้าใจคาดเคลื่อนได้ว่าบุคคลซึ่งถึงแก่ความตายนั้นได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด ทั้งที่บทบัญญัติตามมาตรา 39 (1) มีความมุ่งหมายถึงเพียงบุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น

1.2 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้การชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลักและปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคสาม มาตรา 71 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะ 5 หมวด 3 รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 ได้ใช้ถ้อยคำว่า “ปล่อยชั่วคราว” แสดงให้เห็นถึงการชั่งระหว่างสอบสวนถือเป็นหลัก โดยการปล่อยเป็นการชั่วคราวเสมือนเป็นข้อยกเว้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) พบว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้เสมือนว่าการชั่งระหว่างสอบสวนเป็นหลัก และการปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นไม่ถือเป็นการขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า

บริสุทธิ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า เมื่อมีการจับผู้ต้องหาแล้วยังศาลจะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผล

จึงให้มีการขังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้าย โดยในการขังชั่วคราวศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหาตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต้องหาที่มีความเสมอ หากผู้ต้องหาไม่มีทนายความศาลจะต้องตั้งทนายความให้

2. บทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

2.1 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่มีการแยกทะเบียนประวัติผู้ต้องหา จำเลย ซึ่งเป็นบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดออกจากบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ทำให้ข้อมูลของผู้ต้องหา จำเลย และบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาถูกรวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน ซึ่งมีผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด จึงขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

อย่างไรก็ตาม ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นระเบียบที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก้ไขปัญหาโดยได้แยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทะเบียน คือทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนประวัติอาชญากร และทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มีชื่ออาชญากร

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาตินี้จึงไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์แล้ว

2.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติให้พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุผู้นั้นสละสมณเพศได้ โดยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดน่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

2) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 กรณีพระภิกษุที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกหรือกักขังและถูกเจ้าพนักงานดำเนินการให้สละสมณเพศไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์เนื่องจากผ่านการพิจารณาโดยศาลจนคดีถึงที่สุดแล้ว แต่กรณีพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศเนื่องจากถูกศาลออกหมายขัง ทั้งการขังระหว่างสอบสวน ขังระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา อาจขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เนื่องจากศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด

3. ข้อเสนอแนะ

3.1. บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1) ควรการแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) โดยใช้ถ้อยคำว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยแทนที่คำว่าผู้กระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรา 39 (1)

2) ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 หมวด 3 รวมถึงบทบัญญัติอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 จากเดิมใช้ถ้อยคำว่าปล่อยชั่วคราว เป็นใช้ถ้อยคำว่าปล่อย และจากเดิมใช้ถ้อยคำว่าขัง เป็นขังชั่วคราว และควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม เมื่อมีการจับผู้ต้องหาไปยังศาล จะใช้มาตรการควบคุมโดยศาลก่อน หากไม่ได้ผลให้ใช้มาตรการควบคุมโดยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ และหากวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผล จึงให้มีการขังชั่วคราวเป็นมาตรการสุดท้าย โดยในการขังชั่วคราว ศาลจะรับฟังความจากอัยการและผู้ต้องหา ตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยกฎหมายให้บัญญัติให้ผู้ต้องหา มีหมายความเสมอ หากผู้ต้องหาไม่มีหมายความ ศาลจะต้องตั้งหมายความให้

3.2 บทบัญญัติตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

1) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 เห็นควรนำมาตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เนื่องจาก การให้ผู้ต้องหา จำเลยหรือ

บุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ในคดีอาญาพิมพ์ลายนิ้วมือกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว

2) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

(1) เห็นควรแก้ไข มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการปล่อยหรือไม่ และควรให้พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีควบคุมและควรพิจารณานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการควบคุมในสถานที่อื่นนอกจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยอนุโลม

(2) เห็นควรแก้ไข มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยให้เรียกผู้เสียหายมาสอบถามว่าจะคัดค้านการปล่อยหรือไม่ และควรให้พระภิกษุที่เป็นผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุร่วมให้ความเห็นกรณีที่จะมีขังชั่วคราว และควรพิจารณานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ

โดยสรุปแล้วจากการศึกษาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบทบัญญัติ ทำให้เห็นถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และจากการวิจัยทำให้เห็นว่า ในกฎหมายดังกล่าวมีความไม่เป็นธรรมในการรับคำพิพากษาระหว่างบุคคลที่ยังไม่ได้รับคำพิพากษาและบุคคลที่ได้รับคำพิพากษาแล้ว

ในบางกรณี ระบบการจัดเก็บข้อมูลส่งผลให้ข้อมูลของบุคคลที่ยังไม่ได้พิพากษาถึงที่สุดและบุคคลที่ได้รับพิพากษาแล้วถูกรวมกันในฐานข้อมูลเดียว ทำให้ต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขในบทบัญญัติเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถดำเนินการได้แบบเท่าเทียมและตรงกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ทั้งยังต้องสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนด้วย

QR CODE
คลัง SNAP

QR CODE
อ่านหนังสือออนไลน์

QR CODE
ดูในหนังสือฉบับเต็ม
หรือ ติดต่อ 0-2141-9558